

ספר

מסילת ישרים

פרק א

בבאור כלל חובת האדם בעולמו

והנה שמו הקדוש ברוך הוא לאדם במקום שרבים בו המרחיקים אותו ממנו יתברך, והם הם התאוות החמריות אשר אם ימשך אחריהן הנה הוא מתרחק והולך מן הטוב האמיתי, ונמצא שהוא מושם באמת בתוך המלחמה החזקה, כי כל עניני העולם בין לטוב בין למוטב הנה הם נסיונות לאדם, העוני מלד אחד והעושר מלד אחד כענין שאמר שלמה (משלי ט): *פן אשבע וכחשמי ואמרתי מי ה', ופן אורש וגנבתי וכו'.* השלוא מלד אחד והיסורין מלד אחד, עד שנמצאת המלחמה אליו פנים ואחור. ואם יהיה לבן חיל וינצח המלחמה מכל הנדדין, הוא יהיה האדם השלם אשר יזכה לידבק בצורא ויאל מן הפרוזדור הזה ויכנס בטרקלין לאור צהר החיים. וכפי השיעור אשר כבש את יצרו ותאוותיו ונתרחק מן המרחיקים אותו מהטוב ונשתדל לדבק בו, כן ישיגהו וישמח בו.

ואם תעמיק עוד צענין תראה כי העולם נברא לשימוש האדם. אמנם הנה הוא עומד בשיקול גדול. כי אם האדם נמשך אחר העולם ומתרחק מצורא, הנה הוא מתקלקל, ומקלקל העולם עמו. ואם הוא שולט בעצמו ונדבק בצורא ומשתמש מן העולם רק להיות לו לסיוע לעבודת צורא, הוא מתעלה והעולם עצמו מתעלה עמו. כי הנה עליו גדול הוא לצריות כולם בהיותם משמשי האדם השלם המקודש בקדושתו יתברך, והוא כענין מה שאמרו חכמינו זכרונם לברכה צענין האור שגנו הקדוש ברוך הוא לצדיקים וזה לשונם (אגיגה יב): *כיון שראה אור שגנו הקדוש ברוך הוא לצדיקים, שמח, שנאמר (משלי יג): אור צדיקים ישמח.* וצענין אצני המקום שלקח יעקב ושם מראשותיו אמרו (חולין נא):

יסוד החסידות ושרש העבודה התמימה הוא שיתברר ויתאמת אלל האדם מה חובתו בעולמו ולמה צריך שישים מצטו ומגמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו. והנה מה שהורונו חכמינו זכרונם לברכה הוא, שהאדם לא נברא אלל להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להמצא. ומקום העידון הזה באמת הוא העולם הבא, כי הוא הנברא בהכנה המטררכת לדבר הזה. אך הדרכך כדי להגיע אל מחוז חפצנו זה, הוא זה העולם. והוא מה שאמרו זכרונם לברכה (אבות ד): *העולם הזה דומה לפרוזדור צפני העולם הבא.* והאמצעים המגיעים את האדם לתכלית הזה, הם המצוות אשר צונו עליהן האל-ל יתברך שמו. ומקום עשיית המצוות הוא רק העולם הזה. על כן הושם האדם בזה העולם בתחלה כדי שעל ידי האמצעים האלה המזדמנים לו כאן יוכל להגיע אל המקום אשר הוכן לו, שהוא העולם הבא, לרוות שם בטוב אשר קנה לו על ידי אמצעים אלה. והוא מה שאמרו, זכרונם לברכה (עירובין כבא): *היום לעשותם ומחר לקבל שכרם.*

וכשתתבול צדצר תראה כי השלמות האמיתי הוא רק הדציקות בו יתברך, והוא מה שהיה דוד המלך אומר (תהלים עג): *ואני קרבתי אלךים לי טוב.* ואומר (שם כו): *אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי צדיק ה' כל ימי מיי וגו',* כי רק זה הוא הטוב. וכל זולת זה שיחשבוה בני האדם לטוב, אינו אלל הצל ושוא נתעה. אמנם לכשיזכה האדם לטובה הזאת, ראוי שיעמול ראשונה וישתדל ציגייעו לקנותה, והיינו שישתדל לידבק בו יתברך ככה מעשים שתולדתם זה הענין והם הם המצוות.

ממנה. אלא צריחתו של האדם, למצבו בעולם הבא היא. ועל כן ניתנה בו נשמה זאת, כי לה ראוי לעבוד, ובה יוכל האדם לקבל השכר במקומו וזמנו, שלא יהיה דבר נמאס אל נשמתו בעולם הזה, אלא אדרבא נאהב ונחמד ממנה, וזה פשוט.

והנה אחר שידענו זה, נצין מיד חומר המצוות אשר עלינו ויקר העבודה אשר בידינו, כי הנה אלה הם האמצעים המביאים אותנו אל השלמות האמיתי, אשר בלעדם לא יושג כלל, ואולם ידוע כי אין התכלית מגיע אלא מכח קיבוץ כל האמצעים אשר נמצאו ואשר שימשו להגיעו. וכפי כח האמצעים ושימושם, כן יהיה התכלית הנולד מהם. וכל הפרש קטן שימצא באמצעים, תצחן תולדתו בצירור ודאי בהגיע זמן התכלית הנולד מקיבוץ כולם, כמו שכתבתי, וזה ברור. מעתה ודאי הוא, שהדקדוק שידקדק על ענין המצוות והעבודה, מוכרח שיהיה בתכלית הדקדוק כאשר ידקדוק שוקלי הזהב והפנינים לרוב יקראם, כי תולדתם נולדת בשלמות האמיתי והיקר הנצחי שאין יקר למעלה ממנו.

נמצינו למדים, כי עיקר מציאות האדם בעולם הזה הוא רק לקיים מצוות ולעבוד ולעמוד בנסיון, והנאות העולם אין ראוי שיהיו לו אלא לעזר ולסיוע בלבד לשיהיה לו נחת רוח וישוה דעת למען יוכל לפנות לבו אל העבודה הזאת המוטלת עליו. ואמנם ראוי לו שתהיה כל פנייתו רק לצורא יתצרך, ושלא יהיה לו שום תכלית אחר בכל מעשה שיעשה אם קטן ואם גדול אלא להתקרב אליו יתצרך ולשבור כל המחיצות המפסיקות בינו לבין קונו, הן הנה כל עניני החומריות והתלוי בהם, עד שימשך אחריו יתצרך ממש כצרוז אחר אצן השואצת. וכל מה שיוכל לחשוב שהוא אמצעי לקורבה הזאת, ירדוף אחריו ויאחז בו ולא ירפהו. וכל מה שיוכל לחשוב שהוא מניעה לזה, יצרח ממנו כבורח מן האש, וכענין שנאמר (תהלים סג): דבקה נפשי אחריך כי תמכה ימיניך, כיון שצריחתו לעולם אינה אלא לתכלית הזה, דהיינו, להשיג את הקירבה הזאת במלטו נפשו מכל מונעיה ומפסדיה.

והנה אחר שידענו והתצרר אלכלנו אמיתת הכלל הזה, יש לנו לחקור על פרטיו לפי מדרגותיהם מתחלת הדבר ועד סופו, כמו שסדרם רבי פינחס בן יאיר במאמר שלו שהבאנו כבר בהקדמתנו, והם: הזהירות, הזריזות, הנקיות, הפרישות, הטהרה, החסידות, הענוה, יראת החטא, והקדושה. ועתה נבאראם אחד אחד בסיעתא דשמיא.

אמר רבי יצחק: מלמד שנתקצו כולן למקום אחד והיתה כל אחת אומרת, עלי יניח צדיק ראשו.

והנה על העיקר הזה העירונו וזכרונם לצרכה במדרש קהלת (רבה, ז) שאמרו, זה לשונם: **ראה את מעשה האלקים וגו' (קהלת ז), בשעה שצרה הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון, נטלו והחזירו על כל חילגי גן עדן ואמר לו, ראה מעשי כמה נאים ומשובחים הן, וכל מה שצראתי בשבילך צראתי, תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי.** כללו של דבר, האדם לא נצרה בעבור מצבו בעולם הזה אלא בעבור מצבו בעולם הבא, אלא שמצבו בעולם הזה הוא אמצעי למצבו בעולם הבא שהוא תכליתו. על כן תמצא מאמרי חכמינו ז"ל רבים כולם בסגנון אחד מדמים העולם הזה – למקום זמן ההכנה, והעולם הבא – למקום המנוחה והכילת המוכן כבר, והוא מה שאמרו, העולם הזה דומה לפרודור, כמו שאמרו ז"ל: היום לעשותם ומחר לקבל שכרם (ע"ז ג). מי שטרם צערב שבת, יאכל בשבת. העולם הזה דומה ליבשה, והעולם הבא לים וכו' (ק"ר א). וכאלה רבים על זה הדרך.

ותראה באמת שכבר לא יוכל שום בעל שכל להאמין שתכלית צריחת האדם הוא למצבו בעולם הזה, כימה הם חיי האדם בעולם הזה, או מי הוא שמחה ושליו ממש בעולם הזה. **ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה ורהצם עמל ואון (תהלים ס) בכמה מיני צער וחלאים ומכאובים וטרודות, ואחר כל זאת, המות.** אחד מני אלף לא ימצא שירבה העולם לו הנאות ושלווה אמיתית. וגם הוא, אילו יגיע למאה שנה כבר עבר ובטל מן העולם.

ולא עוד אלא שאם תכלית צריחת האדם היה לצורך העולם הזה, לא היה צריך מפני זה שתנופה בו נשמה כל כך חשובה ועליונה שתהיה גדולה יותר מן המלאכים עצמם, כל שכן שהיא אינה מוצאה שום נחת רוח בכל עינוגי זה העולם. והוא מה שלמדנו וזכרונם לצרכה במדרש קהלת, זו לשונם (קהלת רבה ו): **וגם הנפש לא תמלא, משל למה הדבר דומה, לעירוני שנשא בת מלך, אם יצא לה כל מה שבעולם, אינם חשובים לה כלום, שהיא בת מלך כך הנפש, אילו הבאת לה כל מעדני עולם, אינם כלום לה, למה שהיא מן העליונים.**

ובן אמרו רבותינו וזכרונם לצרכה (אבות ד): **על כרחק אמה נוצר ועל כרחק אמה נולד.** כי אין הנשמה ארהבת העולם הזה כלל אלא אדרבא מואסת בו. אם כן ודאי לא היה צורא הצורא יתצרך צריחה לתכלית שהוא נגד חוקה ונמאס